

UOT 372.881.11

**İBTİDAİ SINIFLƏRDƏ XARİCİ DİLİN TƏDRİSİNDƏ İNNOVATİV
METODLARIN TƏTBİQİ****Tamara Şahnazir qızı Qarayeva***SABAH qruoları, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin magistrantı***ORCID:** 0009-0008-3405-6463**E-mail:** tamara.qaraeva@gmail.com

Açar sözlər: *ibtidai siniflər, xarici dil tədrisi, innovativ metodlar, interaktiv təlim, oyun əsaslı öyrənmə, layihə əsaslı yanaşma, texnologiyanın rolu, şagirdlərin motivasiyası, dil bacarıqları, səmərəli təlim metodları*

Ключевые слова: *начальная школа, обучение иностранному языку, инновационные методы, интерактивное обучение, игровое обучение, проектный подход, роль технологий, мотивация учащихся, языковые навыки, эффективные методы обучения*

Key words: *primary education, foreign language teaching, innovative methods, interactive learning, game-based learning, project-based approach, role of technology, student motivation, language skills, effective teaching methods*

Müasir dövrdə xarici dillərin öyrənilməsi qlobal integrasiya və əmək bazarının tələbləri baxımından həyati önəm kəsb edir. Bu prosesin əsası məhz ibtidai təhsil pilləsində qoyulur, çünki erkən yaşda xarici dil öyrənmək uşaqların idrak qabiliyyətlərinin inkişafına, onların multikultural düşüncə tərzinin zənginləşməsinə və dil bacarıqlarının formalaşmasına müsbət təsir göstərir. Bu yanaşma yalnız dilin praktiki mənimsənilməsi ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda uşaqlarda özgüvənin artırılmasına, ünsiyyət bacarıqlarının inkişafına və yaradıcı potensialın təkmilləşdirilməsinə xidmət edir.

Hal hazırda ənənəvi tədris üsulları uşaqların maraqlarını tam təmin edə bilmir və bu da dərş prosesinin passivliyinə gətirib çıxarır. İnnovativ metodlar isə şagirdlərdə dilə qarşı marağı oyatmaqla yanaşı, dərş prosesində onları aktiv olmağa həvəsləndirir. Bu məqalənin məqsədi ibtidai siniflərdə xarici dillərin tədrisində innovativ yanaşmaların rolunu araşdırmaq, onların üstünlüklərini vurğulamaq və tətbiqi üçün səmərəli təkliflər təqdim etməkdir.

Xarici dil tədrisində innovativ yanaşmaların zəruriliyi: Xarici dilin tədrisində ənənəvi üsulların bəzi üstünlükləri olsa da, ciddi məhdudiyyətləri də mövcuddur. Əzbərləməyə əsaslanan metodlar, monoton dərş planları və şagirdlərin passiv dinləyici rolunda qalması, onların dərşə diqqətini və marağını azaldır və praktiki dil bacarıqlarının inkişafına mane törədir. Məsələn, ənənəvi üsullar ilə əzbərlədilən sözlərin danışq zamanı istifadə olunmaması, tətbiq edilməməsi və tez unudulması şagirdlərin dilə qarşı motivasiyasını azaldır.

Ənənəvi üsula əks olaraq, innovativ tədris metodları şagirdləri dərşin mərkəzinə yerləşdirir və onların öyrənmə prosesində aktiv iştirakçıya çevirir. İnnovativ yanaşmalar nəinki dilin mənimsənilməsini asanlaşdırır, həm də şagirdlərin yaradıcı düşüncəsini inkişaf etdirir, onların dərşə və yeni dilləri öyrənməsinə maraqlarını artırır.

İbtidai siniflərdə xarici dil öyrədilməsində bu yanaşmaların zəruriliyi bir neçə amillə əlaqədardır:

1. Uşaqların təbii öyrənmə qabiliyyəti: Erkən yaş uşaqların beyinlərinin yeni dilləri sürətli

mənimsəmək qabiliyyətinin yüksək olduğu dövrdür. (1. s. 20) İnnovativ üsullar bu təbii potensialdan maksimum istifadə etməyə imkan verir. (2. s. 10)

2. Motivasiya və maraq: Əyləncəli və yaradıcı metodlar şagirdlərin dərslə həvəslə yanaşmasını təmin edir.

3. Effektiv ünsiyyət bacarıqları: İnnovativ yanaşmalar şagirdlərə yalnız qrammatik qaydaları deyil, eyni zamanda gündəlik həyatda istifadə olunan praktik ifadələri öyrədir.

Beləliklə, innovativ yanaşmaların tətbiqi ənənəvi tədrisin çatışmazlıqlarını aradan qaldıraraq, şagirdlərin dil öyrənmə prosesini daha səmərəli və maraqlı edir.

İnnovativ yanaşmaların tətbiqində qarşılaşılan çətinliklər: İbtidai siniflərdə xarici dil öyrədilməsində innovativ metodların istifadəsinin bir sıra üstünlükləri olsa da, onların tətbiqi zamanı müəyyən çətinliklər də ortaya çıxır və tədris prosesini ləngidir. Bu çətinliklərin aradan qaldırılması üçün düzgün planlama, hər ehtimala qarşı əlavə plan (B planı) və resursların optimallaşdırılması vacibdir.

1. Resurs çatışmazlığı: Məlum olduğu kimi bir çox məktəblərdə innovativ tədris vasitələri (interaktiv lövhələr, tablet, xüsusi proqram təminatı və s.) yoxdur. Bu vasitələrin olmaması bu metodların tətbiqini çətinləşdirir. Maddi texniki baza zəif olduqda müəllimlər ənənəvi üsullara üstünlük vermək məcburiyyətində qalırlar.

2. Müəllimlərin hazırlıq səviyyəsi: Bəzi müəllimlərin innovativ metodlar haqqında heç bir təəssüratları yoxdur. Onlar elektron lövhə istifadə edə bilmirlər və istifadə edən zaman çətinliklər yaşayırlar. Bu, tədris prosesinin keyfiyyətini kəskin şəkildə azaldır, çünki innovativ metodları istifadə edə bilməyən öyrədici interaktiv dərslər keçə bilməz və sadəcə ənənəvi metodlara söykənər. Müəllimlərin müasir texnologiyalar və metodlarla təlimatlandırılması əhəmiyyət kəsb edir. Bu təlimlər tədris prosesinin inkişafına böyük dəstək verə bilər. (3. s.19)

3. Şagirdlərin fərdi ehtiyaclarının nəzərə alınması: Cəmiyyətdəki hər bir fərd fərqli olduğu kimi sinif mühitində də hər bir şagird fərqli xüsusiyyətlərə sahibdir və onların öyrənmə tərzləri, bacarıqları fərqlidir. Bu fərqlilikləri nəzərə alaraq innovativ metodların tətbiqi əlavə vaxt və səy tələb edir. Hər bir şagirdə fərdi yanaşmaq, onların öyrənmə alışqanlıqlarına uyğun dərslər planı hazırlamaq bir qədər vaxt aparsa da, dərslərin səviyyəsini artırır.

4. Vaxt məhdudiyyəti: Məktəbdə dərslər üçün ayrılan vaxt ərzində nəzərdə tutulan biliklərin mənimsədilməsi bəzən çətin ola bilər. Müəllimlər bu problemi həll etmək üçün vaxtı səmərəli şəkildə keçirə biləcəkləri dərslər planları hazırlamalıdırlar.

5. Dil resurslarının uyğunluğu: Bəzi innovativ resurslar, məsələn, proqramlar, videolar və ya mahnılar uşaqların dil səviyyələrinə və ya yaşlarına uyğun olmaya bilər. Bu uşaqlarda motivasiya azalmasına, özgüvən əskikliyinə və dərslə marağın itməsinə səbəb ola bilər.

Bu çətinliklərin həlli üçün tədris prosesinin düzgün planlaşdırılması, müəllimlərin peşəkarlıqlarının artırılması eyni zamanda uşaqların dil bacarıqlarının yoxlanılması və dil bacarıqlarına uyğun dərslər planlarının hazırlanması, həmçinin ehtiyac olduğu halda Fərdi təhsil planlarının yazılması və məktəblərdə tədris texnologiyalarının genişləndirilməsi və müəllimlərin bu texnologiyaların istifadə yolları ilə bağlı ixtisaslaşması əsasdır.

Innovativ yanaşmaların tədrisə müsbət təsiri: İbtidai siniflərdə xarici dil öyrədilməsində innovativ yanaşmaların tətbiqi təhsil prosesində nəzərəcarpacaq dərəcədə dəyişikliklər yaradır. Əlbəttə ki bu dəyişikliklər daha çox müsbət yönümlüdür. Bu metodlar yalnız dərs prosesinin effektivliyini artırmır, eyni zamanda şagirdlərin idrak, sosial və emosional inkişafına da töhfə verir. Onlara öyrəndikləri dilləri mənimsəmələrinə dəstək olur.

1. Motivasiya və marağın artması: Əyləncəli oyunlar, interaktiv texnologiyalar və yaradıcı fəaliyyətlər şagirdlərdə dərsə maraq oyadır. Ənənəvi metodlardan fərqli olaraq innovativ yanaşmalar, xüsusilə vizual və sensorlu materiallar, uşaqlarda dil öyrənməyə həvəsini gücləndirir. (4. s.23)

2. Dil bacarıqlarının hərtərəfli inkişafı: Bildiyimiz kimi xarici dillərin tədrisi prosesi dörd əsas dil bacarığını (dinləmə, danışma, oxuma, yazma) inkişaf etdirməyə yönəlir. Innovativ yanaşmalar bu prosesin sürətlənməsinə dəstək olur və daha maraqlı yollarla uşaqlarda bu bacarıqları gücləndirir.

- Dinləmə: Tədris prosesində mahnılar, hekayələr və animasiya videoları şagirdlərin dinləmə bacarıqlarını artırır.

- Danışma: Rolların canlandırılması və interaktiv oyunlar danışqda sərbəstliyi təmin edir.

- Oxuma və yazma: Vizual və rəngli materiallar (flashcards) vasitəsilə uşaqlar sözləri daha yaxşı mənimsəyir və yazılı ifadə bacarıqlarını gücləndirir.

3. Yaradıcı düşüncə və problem həll etmə bacarığı: Innovativ metodlar şagirdlərin yaradıcı təfəkkürünü stimullaşdırır. Məsələn, hekayə yazma və ya fərqli rolların canlandırılması uşaqların yeni ideyalar irəli sürmə qabiliyyətini artırır. Eyni zamanda yazdıqları hekayələri rollu oyunlar şəklində canlandırmaları onların özgüvənlərini də artırır. (5. s.72)

Nəticə: Xarici dil öyrənmə prosesində innovativ metodların tətbiqi yalnız şagirdlərin bilik səviyyəsini yüksəltmir, həm də onların həyatı bacarıqlarını formalaşdırır. Bu yanaşmaların uğurlu şəkildə həyata keçirilməsi üçün təhsil sistemində infrastrukturun təkmilləşdirilməsi və bütün maraqlı tərəflərin əməkdaşlığı zəruridir.

Bu istiqamətdə atılacaq hər bir addım həm müəllimlər, həm şagirdlər, həm də təhsil sistemi üçün uzunmüddətli müsbət nəticələrə gətirib çıxaracaqdır.

Problemin aktuallığı. İbtidai siniflərdə xarici dil tədrisinin keyfiyyətinin artırılması müasir təhsil sistemində mühüm prioritetlərdən biridir. Yeni texnologiyaların və interaktiv metodların inkişafı, ənənəvi tədris metodlarının effektivliyinin yenidən qiymətləndirilməsini tələb edir.

Problemin elmi yeniliyi. Son illərdə xarici dil tədrisində innovativ və oyun əsaslı metodların tətbiqi genişlənməmişdir və bu tendensiya gələcəkdə də davam edəcəkdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalə ibtidai sinif müəllimləri, tələbələr və magistrantlar üçün faydalı ola bilər. Müəllimlər bu tədqiqatdan istifadə edərək, xarici dil dərslərini daha maraqlı şəkildə təşkil edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. Brewster, J., Ellis, G., & Girard, D. The Primary English Teacher's Guide. 2002.
2. Cameron, L., Teaching Languages to Young Learners. 2001.

3. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching (3rd Edition). 2014.

4. https://www.researchgate.net/publication/345716805_Motivation_in_a_Foreign_Language_Teaching_and_Learning

5. İsayeva F. Xarici dilin tədrisində innovativ metodlar. Bakı, 2021.

Т.Ш. Гараева

**Применение инновационных методов в обучении иностранным
языкам в начальных классах
Резюме**

Изучение иностранных языков играет важную роль в современном обществе из-за глобальной интеграции и потребностей трудового рынка. Раннее овладение языками способствует когнитивному развитию детей, их мультикультурному восприятию и коммуникативным навыкам. Традиционные методы часто приводят к пассивному обучению, в то время как инновационные подходы вовлекают учеников и стимулируют их к активному участию. Эти методы развивают креативность и улучшают языковую компетенцию. Несмотря на такие проблемы, как ограниченные ресурсы и подготовленность учителей, преимущества инновационных методов, такие как повышение мотивации и улучшение языковых результатов, значительны. Для эффективного внедрения необходимы правильное планирование, подготовка учителей и адекватные ресурсы.

T.Sh. Garayeva

**The application of innovative methods in teaching Foreign Languages
in Primary Schools
Summary**

Foreign language learning plays a critical role in modern society due to global integration and workforce demands. Early acquisition of languages benefits children's cognitive development, multicultural understanding, and communication abilities. Traditional methods often result in passive learning, whereas innovative approaches engage students and encourage active participation. These methods enhance creativity and improve language proficiency. Despite challenges like limited resources and teacher preparedness, the advantages of innovative techniques, such as increased motivation and better language outcomes, are significant. Effective implementation requires proper planning, teacher training, and adequate resources.

Redaksiyaya daxil olub: 27.02.2025